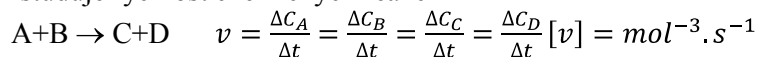

Chemická kinetika a chemické rovnováhy

Kinetika

- studuje rychlost chemických reakcí

1) Srážková teorie

- podmínkou chemické reakce je srážka molekul reaktantů
- molekuly se musí srazit s dostatečnou energií – aktivační energie a ve vhodné prostorové orientaci

2) Teorie aktivovaného komplexu

Při postupném přibližování molekul dochází k zeslabování vazeb mezi atomy v molekulách výchozích látek a začínají se vytvářet nové vazby mezi atomy různých molekul. Vzniká nový nestálý celek – aktivovaný komplex.

Faktory ovlivňující rychlost reakce

1) Koncentrace reaktantů

- rychlost reakce závisí přímo úměrně na součinu koncentrací reaktantů
- $v = k \cdot C_A \cdot C_B$ k- rychlostní konstanta, Guldberg-Waage formuloval

2) Teplota

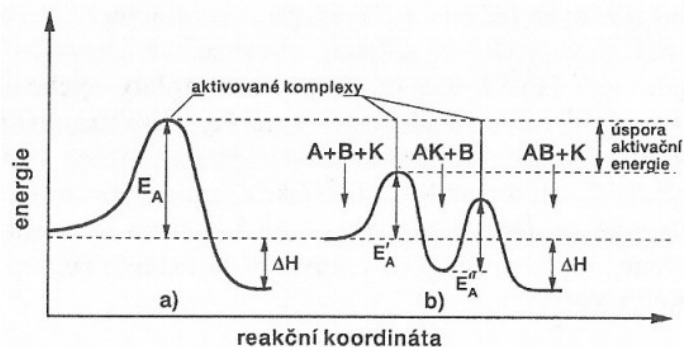
- van'tHoffovo pravidlo: Zvýší-li se teplota o 10°C vzroste rychlost reakce 2x až 3x
- teplota má největší vliv na rychlost reakce

3) Velikost reakčního povrchu

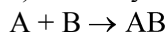
- když je látka rozdrčená, zvýší se rychlost reakce
- rychleji probíhá reakce v kapalinách, nejrychleji v plynech

4) Katalyzátor

- je látka, která ovlivňuje rychlost chemické reakce
- **pozitivní katalyzátor** ⇒ zvýšení rychlosti chemické reakce, snížení reakční energie
- **negativní katalyzátor** (inhibitor) ⇒ snížení rychlosti reakce

a) Nekatalyzovaná reakce, reaktanty A a B spolu reagují za vzniku produktu AB.

b) Katalyzovaná reakce, reaktanty spolu nereagují přímo, katalyzátor tvoří meziprodukt

Další faktory ovlivňující reakční rychlost jsou **míchání reakční směsi** a **tlak** (v případě, kdy je alespoň jeden reaktant plynný).

Chemické rovnováhy

Pokud v soustavě za daných vnějších podmínek neprobíhá žádný samovolný děj, je soustava v rovnovážném stavu. V soustavě je konstantní jak koncentrace výchozích látek, tak produktů.

Zákon chemické rovnováhy

Uvažujme reakci v roztoku nebo plynné fázi: $m \text{ A} + n \text{ B} \leftrightarrow p \text{ C} + q \text{ D}$

Rychlost přeměny produktů je dána vztahem $v_1 = k_{AB}[A]^m[B]^n$, rychlost zpětné reakce můžeme vyjádřit jako $v_2 = k_{CD}[C]^p[D]^q$, kde k_{AB} a k_{CD} jsou příslušné rychlostní konstanty a $[X]$ je koncentrace (nebo přesněji aktivita) látky X. Aby nastala rovnováha, musí být rychlosti stejné, vztah pro rovnovážnou

konstantu této reakce bude: $K_{eq} = \frac{k_{AB}}{k_{CD}} = \frac{[C]^p \cdot [D]^q}{[A]^m \cdot [B]^n}$

$K > 1$ Vyšší koncentrace **produktů** $\rightarrow$

$K < 1$ Vyšší koncentrace **reaktantů** $\leftarrow$

$K = 1$ Koncentrace produktů a reaktantů **vyrovnaná**

Zvratné reakce probíhají současně oběma směry. Výsledná rychlost přeměny je dána rozdílem rychlostí reakcí v obou směrech. Dynamická rovnováha se ustaví tehdy, když se rychlosti reakce zpětné i původní rovnají (jejich rozdíl se rovná nule).

Posouvání rovnováhy

Princip akce a reakce: *Porušení rovnováhy vnějším zásahem (akcí) vyvolá děj (reakce) směřující k ustavení původní rovnováhy*

a) Změnou koncentrace

Zvýšení koncentrace reaktantů vede ke zvýšení koncentrace produktů.

Odebírání produktů vede k jejich nahrazení a snížení koncentrace reaktantů.

b) Změnou tlaku

Zvýšení tlaku zvýší koncentraci ve směru **menšího** počtu plynných částic.

Zmenšení tlaku zmenší koncentraci ve směru **většího** počtu plynných částic.

c) Změnou teploty

Zvýšení teploty zvýší koncentraci ve směru **endotermické** reakce.

Snížení teploty zvýší koncentraci ve směru **exotermické** reakce.

d) Ovlivnění katalyzátorem

Katalyzátor sice urychlí ustavení rovnováhy, neovlivňuje však hodnotu K_c , a tedy ani rovnovážné složení soustavy.

Termochemie

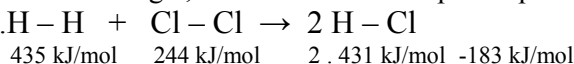
odvětví termodynamiky zabývající se tepelnými změnami chemických reakcí

Vazebná energie

Každá vazba mezi atomy má vazebnou energii, která se uvolní při vzniku vazby. Čím je tato energie vyšší, tím jsou atomy k sobě poutány pevněji.

K rozštěpení vazby je třeba energie o velikosti vazebné energie.

Energetická bilance je hodnota energie, o kterou musíme opravit pravou stranu rovnice, aby platil zákon zachování energie.

Entalpie ΔH

- dokážeme určit jen její změnu = množství tepla, které se uvolní/spotřebuje při dějích za konstantního tlaku

- Popisuje jakousi „vnitřní energii“ soustavy. Ta je rovna součtu kinetických energií neuspořádaně se pohybujících částic a součtu potenciálních energií vzájemných poloh těchto částic platí:

$$\Delta H = H_2 - H_1 \dots H_1 - \text{vnitřní energie soustavy před reakcí}$$

... H_2 - vnitřní energie soustavy po reakci

exotermní reakce - soustava do svého okolí teplo uvolňuje, $\Delta H < 0$

endotermní reakce - soustava teplo do svého okolí přijímá, $\Delta H > 0$

atermické reakce - během reakce se teplo ani nespotebovává, ani neuvolňuje, v přírodě neobvyklé

Reakční teplo ΔH^0 [ΔH^0] = kJ mol⁻¹

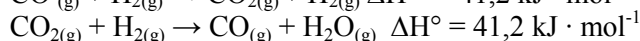
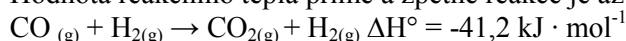
- množství tepla, které soustava přijme/uvolní, jestliže se v ní za konstantního tlaku uskuteční reakce v rozsahu 1 molu reakčních přeměn

- vyjadřuje se změnou entalpie

Termochemické zákony

1. termochemický zákon

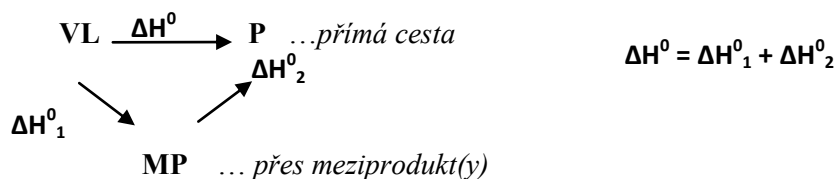
Hodnota reakčního tepla přímé a zpětné reakce je až na znaménko stejná. (Lavoisier-Laplaceův zákon)

2. termochemický zákon

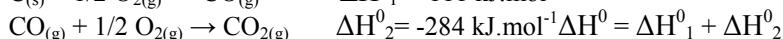
Celkové reakční teplo reakce, kterou vzniká nějaký produkt, nezávisí na způsobu, jakým tento produkt z výchozích látek vzniká, ale pouze na počátečním a konečném stavu.

Hessův trojúhelník

Oxid uhličitý může vzniknout z uhlíku a kyslíku buď reakcí: $\text{C}_{(s)} + \text{O}_{2(g)} \rightarrow \text{CO}_{2(g)} \quad \Delta H^0 = -395 \text{ kJ} \cdot \text{mol}^{-1}$

nebo postupně reakcemi:

Standardní slučovací teplo ΔH^0_{sl} $\Delta H^0 = \sum_P \Delta H^0_{sl} - \sum_{VL} \Delta H^0_{sl}$

- je reakční teplo reakce, při níž z prvků ve standardních stavech vznikne 1 mol sloučeniny ve standardním stavu. př.: $1/2 \text{N}_{2(g)} + 3/2 \text{H}_{2(g)} \rightarrow \text{NH}_{3(g)} \quad [\Delta H^0_{sl}] \text{NH}_3 = 46 \text{ kJ} \cdot \text{mol}^{-1}$

Standardní spalné teplo ΔH^0_{sp} $\Delta H^0 = \sum_{VL} \Delta H^0_{sp} - \sum_P \Delta H^0_{sp}$

- je reakční teplo reakce, při níž se 1 mol látky ve standardním stavu spálí v proudu kyslíku na konečné oxidační produkty ve standardním stavu.